

OBCHODNÍ DŮM U NOVÁKŮ V PRAZE NA POZADÍ VÝVOJE OBCHODNÍHO DOMU V EVROPĚ

DANA LINHARTOVÁ

Článek se zabývá první, secesní fází (1901–1904) výstavby slavného obchodního paláce známého zejména pod označením „U Nováků“ čp. 699 ve Vodičkově ulici na Novém Městě. Neméně zajímavá je jistě i novější část paláce situovaná směrem do ulice V Jámě a realizovaná v letech 1927–1929, té se však s ohledem na omezený prostor článku budeme věnovat pouze okrajově. Obě části dnes jednotného palácového komplexu jsou dokladem tvůrčího vývoje jednoho autora – architekta Osvalda Polívky. Pozornost je věnována také osobnosti majitele a stavebníka Josefa Nováka. V úvodu článku je komplexněji nastíněn vývoj obchodních domů v Evropě, zejména v Paříži a ve Vídni, na tuto část pak navazuje architektonická analýza a následně srovnání významnějších realizací s pražským palácem.

DEPARTMENT STORE U NOVÁKŮ IN PRAGUE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF DEPARTMENT STORES IN EUROPE

This article is concerned with the first Art Nouveau phase (1901–1904) of the development of the famous shopping palace known under the name “U Nováků” No. 699 in Vodičkova Street in The New Town. Equally interesting is the later part of this palace situated towards the street V Jámě and realised in 1927–1929, described only marginally due to the restricted space of this article. Both parts of currently united palace complex reflect creative development of a single author – architect Osvald Polívka. Also the personality of the building owner Josef Novák is mentioned. The more complex development of department stores in Europe, mainly in Paris and Vienna, is drawn in the introduction, followed by the architectural analysis and comparison of significant realisations with the Prague palace.

Klíčová slova — palác U Nováků – Praha-Nové Město – secese – obchodní dům – Josef Novák – Osvald Polívka

Key words — Palace U Nováků – Prague-New Town – Art Nouveau – department store – Josef Novák – Osvald Polívka

Palác U Nováků (obr. 1) patří mezi první univerzální pražské obchodní domy vůbec (POCHE 2001, 281). Dříve než se začneme zabývat tímto objektem, bylo by dobré učinit zmínku o vývoji a typologii obchodního domu v 19. století v Evropě. Tím se nám osvětlí inspirativní zdroje a snáze provedeme potřebnou analýzu a nakonec i srovnání s ostatními významnými realizacemi.

Vývoj obchodního domu v Evropě

Obchodní dům vznikl vlastně z provozních důvodů sloučením jednotlivých kamenných obchodů takřkajíc pod jednu střechu. Vůbec poprvé se tato inovace rozvinula v Paříži, městě módy, v souvislosti s prodejem textilu,¹ a tak první obchodní dům je připisován právě Paříži. Předchůdcem obchodního domu byl tzv. La Ville de Paris, kde se v roce 1844 nacházelo asi 140 obchodů s módou. Pokud jde o samotnou strategii obchodního domu, pak základním principem byly jednoznačné a fixní ceny, placení v hotovosti, prodej bez nátlaku na zákazníka a právo výměny. Jako skutečně první francouzský obchodní dům je uváděn pařížský Au Bon Marché, budovaný od roku 1852, tedy obchodní dům s textilem založený Aristidem Boucicaudem, jehož původním povoláním byl podomní prodej. Pozdější návrh novostavby z počátku 60. let 19. století pocházel od Gustava Eiffela (FREI 1997, 23n). Svým vzhledem se stala tato stavba nepochybně senzací, ale vzrušující byla i nebývalá velká nabídka zboží a na dosavadní poměry i nízké ceny oblečení. Tento úspěšný počín si brzy našel své příznivce a následovníky. Byli jimi jak Les Grands Magasins du Louvre (1855), tak Le Printemps (1865) nebo La Belle Jardinière otevřená roku 1867 Pierrem Parissotem. Ve výčtu prvních obchodních domů však nesmí chybět ani Londýn. V roce 1863 tu William Whiteley založil malý obchod na Bayswater u Hyde Parku a jeho velkým konkurentem se stal na opačné straně Hyde Parku slavný Harrods. Oba obchodní domy přitom v této době velmi profitovaly ze světové výstavy. Whitelyho obchodní dům byl skutečně univerzální, neboť kromě módy nabízel vše podle sloganu „od jehel až po slona“, navíc zde byla lékárna, banka, pojišťovna, stáje pro koně, ale i pohřební ústav (SAUTNER 2006, 112). V Rakousku-Uhersku se revoluční myšlenka obchodního domu prosadila poměrně pozdě. První obchodní dům zaměřený na konfekci a textilní zboží založil ve Vídni v roce 1863 August Herzmansky (původem ze Slezské Ostavy). Předchůdcem obchodního domu ve Vídni byly spíše sklady-kvelby, právě ty tvořily vlastně jakousi obchodní zónu domu zvaného Heinrichshof, který v letech 1861–1865 navrhl Theophil

1 Za zmínku jistě stojí, že počátky francouzského módního byznysu můžeme hledat už kolem poloviny 19. století v souvislosti s garderobou manželky Napoleona III. Evženie z Montija, která si u příležitosti otevření Suezského průplavu roku 1869 nechala pořídit 250 kusů slavnostních šatů. Pro noviny se tím samozřejmě otevřelo nebývalé živé téma (FREI 1997, 23).

Hansen (PROKOP 1994, 14). Velmi raný příklad vídeňského obchodního domu představuje také Haasův obchodní dům s koberci (Philipp Haas & Söhne) z let 1865–1867, který stával na nároží Štěpánského náměstí a Příkopů (dnes Stock-im-Eisen-Platz, Goldschmiedgasse 3). Navrhli jej slavní architekti mj. i vídeňské opery – Eduard van der Nüll a August Sicard von Sicardsburg. Tady se již sice použily železné konstrukce, ale prozatím byly maskovány zdívkou a kamenným obkladem, který měl simulovat stavbu z ušlechtilého kamene, rovněž výlohy zde ještě nedosáhly

větších rozměrů, jako tomu bylo později (KORTZ 1906, 364). Se stavebním rozvojem Vídně po polovině 19. století se začalo obyvatelstvo stěhovat i do nově vznikajících čtvrtí kolem Ringstraße a brzy rostla poptávka po nakupování i v těchto sídlech s vilami ve stylu cottage. Tak se začaly utvářet slavné obchodní ulice typu Lerchenfelderstraße či Wiedner Hauptstraße. Kupní síla však do Vídně přicházela i z ostatních částí monarchie, proto vznikaly významné obchodní třídy, jako byla např. Mariahilferstraße a Landstraße v blízkosti nádraží. Kromě textilu se začaly obchodní domy specializovat i na jiný, především luxusní artikl, jako byl porcelán, sklo, ale i nábytek. V této sféře prosluly zejména obchodní domy firmy Thonet, jejíž pobočky se kromě Vídně a Štýrského Hradce nacházely i v Brně. V 90. letech 19. století vznikly pozoruhodné obchodní domy s četnými inovacemi také v Berlíně, a to obchodní dům Wertheim (1896) a Tietz (1898, firma Hermann Tietz, původně Leipziger Straße 46–49, Dönhoffplatz, objekt zničen válkou roku 1945; obr. 2). Projektoval je Bernhard Sehring a charakteristické byly svými výlohami probíhajícími přes všechny patra objektu (FREI 1997, 67n). Victor Horta navrhl v secesním stylu obchodní dům Grand Bazar v Bruselu (1903) a v secesním duchu byla realizována Tiffanym i kupole dalšího významného obchodního domu Lafayette v Paříži (SAUTNER 2006, 115).

Z raných příkladů obchodních domů v Evropě bychom jistě mohli uvést ještě celou řadu méně či více významných, přistupme nyní však k typologii a podrobnější analýze řešení obchodních domů. Paul KORTZ (1906, 363) člení obchodní domy na přelomu 19. a 20. století do dvou typologických skupin. Podle něj existuje skupina obchodních domů, kde jsou jednotlivé obchody umístěny ve všech etážích, a dále skupina obchodních domů zahrnujících v rámci jedné budovy obchody i byty. Tato druhá skupina se zpočátku velmi rozvinula právě ve Vídni, postupně však byly byty a kanceláře zcela vytlačeny obchody.

Stavebně se do konstrukcí začalo postupně prosazovat železo, které svou lehkostí a flexibilitou dovoľovalo velké rozpory a rozměrné plochy výloh; velké staveniště umožňovalo zase rozmístit rastr podpor tak, že byl získán větší prodejní prostor. Zhruba od roku 1870 se novinkou v rámci řešení interiéru i střechy stává sklem zastřešený dvůr, čímž bylo zajištěno odvětrání, prosvětlení

Obr. 1. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Současný vzhled průčelí (foto M. Kracík, 2016).

Obr. 2. Berlín, Leipziger Straße 46–49, Dönhoffplatz, obchodní dům Tietz, zničený za druhé světové války roku 1945 (převzato z FREI 1997, 81).

vnitřního prostoru, ale i esteticky působivé zastropení atria sklem, na němž se mohly uplatnit různé výtvarné počiny. Skleněnou střechu tvořily pak obvykle dvě vrstvy, pohledovou část interiéru tvořily skleněné desky zdobené nejčastěji florálním motivem. Kromě toho se atrium stalo také prostorem, v němž se pohledově dobře uplatňovala umělecky nákladná reprezentativní schodiště či galerie obíhající po obvodu prostoru. Jediným nedostatkem reprezentativního monumentálního schodiště bylo to, že ubíral tolik potřebný prostor pro obchody. Kromě hlavního schodiště musel obchodní dům s byty v patrech disponovat ještě jedním schodištěm, do něž se pak obvykle vcházelo reprezentativním portálem např. z boční ulice přes vestibul a malou chodbu. To, zda jde o kombinaci obchodního domu s obytnou částí, se obvykle dalo dobře rozeznat podle vnějšího pláště: obchodní přízemí a mezanin se tu projevil velkými výlohami většinou s použitím železné konstrukce, nad nimi následoval obvykle předěl formou balkonu a vyšší patra s byty byla pak zděná s omítkami, kamenným nebo keramickým obkladem. Zajímavé přitom je, že okenní osy v patrech obvykle neodpovídaly rastru výloh v přízemí a mezaninu. První patro s luxusními byty navazovalo svým honosným pojetím na zámecké piano nobile a ze zámecké architektury vycházelo typologicky i již zmiňované reprezentativní schodiště ve dvoraně. Inspirace zámeckou

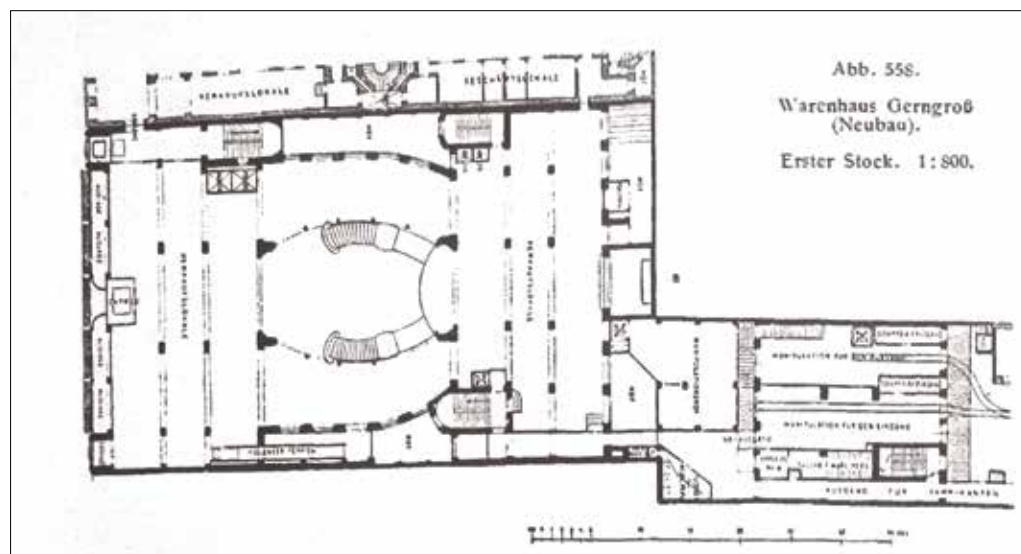

architekturou byla ostatně u prvních obchodních domů velmi výrazná. Pokud jde o technické zařízení obchodních domů, pak velkou vymožeností byly kromě ústředního topení také výtah, ale i umělé osvětlení nebo předchůdce dnešního eskalátoru.

Ve stejné době jako palác U Nováků vznikl dnes již neexistující vídeňský obchodní dům Gerndorf (obr. 3–5). Podle projektu Ferdinanda Fellnera nejml. (1872–1911) byl tento obchodní dům na Mariahilferstraße 48 dostavěn roku 1904 a technicky i architektonicky už představoval moderní proud. Působivý byl zejména parter řešený v celé hloubce přízemí, tedy jistá analogie k původnímu řešení dispozice obchodního domu U Nováků (k parteru viz KORTZ 1906, 369). Ve druhém a třetím patře se nacházely kanceláře, dále pracovny, odpočinkové prostory se zimní zahradou, ale i cukrárna a čítárna pro zákazníky. V suterénu byly sklady, prostor pro vytápění, ventilaci, akumulátory pro nouzové osvětlení a konečně strojovna výtahu. Kromě hlavního schodiště zde byla ještě tři další – vedlejší, dále pět výtahů a rolovací rampa. Zajímavé bylo i protipožární

Obr. 3. Vídeň, dnes již neexistující obchodní dům Gerndorf podle projektu Ferdinanda Fellnera nejml. Pohled na interiér hlavní dvorany se schodištěm (převzato z KORTZ 1906, 369).

Obr. 4. Vídeň, dnes již neexistující obchodní dům Gerndorf podle projektu Ferdinanda Fellnera nejml. Pohled na hlavní průčelí do Mariahilferstraße (převzato z KORTZ 1906, 368).

Obr. 5. Vídeň, dnes již neexistující obchodní dům Gerndorf podle projektu Ferdinanda Fellnera nejml. Plán prvního patra (převzato z KORTZ 1906, 368).

zařízení, jehož součástí bylo kromě 29 hydrantů i skrápěcí zařízení u výloh v parteru, a dále 37 klapek pro přivolání hasičů či dva automaty k vyslání signálu pro domácí hasiče. Konstrukce objektu byla provedena z armovaného betonu a v částech fasády, kde se neuplatnily železo nebo sklo, se objevuje kámen. Konstrukčně, architektonickým řešením i dobou vzniku jde tedy zřejmě o nejpodobnější realizaci srovnatelnou s naším obchodním domem U Nováků.

Situace v Praze se však od předchozího výčtu převážně novostaveb obchodních domů poněkud odlišovala, a to nejen co do počtu, ale také mírným zpožděním. Prvenství mezi obchodními domy v Praze přísluší Haasovu obchodnímu domu Na Příkopě čp. 847, který si v letech 1869–1871 dal postavit vídeňský obchodník Philip Haas k prodeji koberců a potahových látek. Novostavbu s kamennou fasádou ve stylu severoitalské pozdní renesance provedli stavitelé Alfréd Kirpal a Aleš Lindsbauer (BAŤKOVÁ 1998, 471–472). V případě dnešního komplexu U Nováků nedošlo k plošnému zbourání původního objektu, ale k částečnému zachování a využití aspoň některých nosných konstrukcí. Na místě dnešního secesního domu se totiž původně nacházel pivovar U Štajgrů, který se do Vodičkovy ulice obracel svým pozdně barokním průčelím se segmentovým štítem. Jak bude později ještě zmíněno, toto průčelí bylo kolem roku 1900 zbouráno a z původního pivovaru a restaurace U Štajgrů zůstala zachována jen dvorní křídla, která byla následně využita v konstrukcích nového obchodního domu.²

Historie domu U Nováků

Zadavatelem výstavby svého nového **obchodního domu** byl obchodník **Josef Novák** (obr. 6). Ten se narodil 15. března 1855 v České Třebové, po tříletém učení v obchodě se smíšeným zbožím v Broumově působil šest let jako příručí ve velkoobchodě na lampy (u Dittmara) a posléze na klobouky (u Müllera). V roce 1878, tedy ve svých 23 letech, koupil spolu s matkou a bratrem Antonínem na splátky malý Knitlův niťářský a hračkářský závod U Štajgrů ve Vodičkově ulici, a to těsně před smrtí tehdy již nemocného vlastníka. Později, po smrti bratra, se Josef Novák ujal vedení podniku sám a zaměřil se pak výhradně na krejčovské potřeby a střížní i módní zboží všeho druhu. Protože podnik nebývale vzkvétal, rozhodl se Josef Novák, že přikoupí i prostory původní restaurace U Štajgrů. Nakonec roku 1898 koupil celý dům i s pivovarem (*sine* 1904, 1–3). Jeho úmyslem bylo rozšířit obchodní dům do měřítek západních vzorů, zejména Francie a tehdy slavného pařížského Bon Marché. Kromě obohacení sortimentu usiloval však také o odstranění ne-

příjemného zápachu z blízké pivnice i zatěžujícího provozu sousedního pivovaru, který zákazníky obchodu obtěžoval. Brzy po odkoupení od londýnské společnosti The Bohemian Breweries Ltd jsou pivovar i výčep zrušeny, následně dochází k odprodeji zadního domu a radikální přestavbě původního pivovaru U Štajgrů (obr. 7) na obchodní dům.³

Své představy o novém podniku, ovlivněné, jak již bylo řečeno, zejména pařížskými obchodními domy, svěřil Josef Novák tehdy již

Obr. 6. Josef Novák, zakladatel a ředitel firmy J. Novák v Praze. Fotografie z titulní strany časopisu *Obchodní svět* z 11. ledna 1904 (převzato ze *sine* 1904, 1; reprofoto archiv autorky, 2016).

Obr. 7. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 699, původní pivovar a restaurace U Štajgrů v roce 1900, později zbořen (převzato z BEČKOVÁ 1998, 167; uloženo: Archiv hl. m. Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. V 48/44).

etablovanému architektu a stavebnímu radovi **Osvaidu Polívkovi** (1859–1931). Osvald Polívka byl absolventem německé techniky, kde také působil do roku 1899 jako asistent pro pozemní stavitelství u svého bývalého učitele Josefa Zítka, praxi však Polívka vykonával navíc u architekta

2 Ale už při realizaci druhé etapy rozšíření celého komplexu směrem k ulici V Jámě ve 20. letech 20. století byly i tyto konstrukce vybourány a nahrazeny železobetonovým skeletem (HRUBEŠ/HRUBEŠOVÁ 2000, 119–123).

3 Josef Novák podnikl změny už u původního barokního objektu, v roce 1892 bylo např. v jeho krámě povoleno mezi vchodem a oknem vybourat pilíř pro zvětšení výlohy a horní část zdíva podchytil železnými nosiči na šesti litinových sloupech (LANCINGER 1990, 7, 8).

Achilleho Wolfa a zřejmě zejména jím byl velmi ovlivněn při architektonickém řešení fasád i v dispozicích domů. Na rozdíl od generačně staršího Zítka se Osvald Polívka ve své tvorbě přirozeně nechal ovlivnit nacionálně zabarveným proudem české renesance a v době pozdního historismu na něj výrazně zapůsobilo i české baroko.⁴ Kromě pražského domu U Nováků navrhl pak ještě celou řadu objektů, na nichž uplatnil prvky tehdy módní secese. Ta se u něj poprvé výrazněji projevila v projektu dnes již neexistujícího divadla Urania z roku 1898 (VLČEK 2004, 513). Polívka také v dobových intencích pozdního historismu jednotlivé slohy mísil, což dokládá mnoho pražských nájemních domů, ale i návrhy na Obecní dům královského hlavního města Prahy, na jehož projektování spolupracoval od roku 1903 s architektem Antonínem Balšánkem (k realizaci došlo až v letech 1906–1911). V téže době, kdy probíhala výstavba Novákova obchodního domu, vypracoval architekt Polívka také soutěžní návrh na novostavbu Staroměstské radnice; definitivní podoba se tento návrh dočkal až v roce 1908.

V rámci projektu domu U Nováků (obr. 8) navrhl Polívka obchodní dům s typickou vnitřní dvoupatrovou dvoranou prosvětlenou proskleným stropem, po obvodu a ve středu hlavního sálu s prodejními pulty a uprostřed s monumentálním dvouramenným schodištěm (obr. 9, 10). První a druhé patro bylo vyhrazeno především prodeji, ve třetím patře se měly nacházet luxusní byty, což byla na rozdíl od Paříže, kde se obchodní domy projektovaly hlavně s ohledem na původní funkci, tedy obchod, svým způsobem inovace. Podle Paula KORTZE (1906, 362n) existovaly, jak již bylo řečeno, ve Vídni počátkem 20. století dva typy obchodních domů: obchodní dům se všemi patry vyhrazenými pro obchod a obchodní dům kombinovaný s obytnou funkcí. Obchodní dům U Nováků tedy spadl do oné druhé kombinované skupiny. Pokud jde o sortiment, zabýval se Josef Novák prodejem konfekce, galanterie, ale i nábytku či občerstvení. Suterén byl vyhrazen pro sklady a šatny personálu. V prvním patře zadní části domu se konaly výstavy obrazů a směrem do dvora byly situovány kanceláře a opět sklady. Zbývající část prvního patra tvořila písárna a bufet, což byla v tehdejší Rakousku-Uhersku také rarita, a k okrase dvorany sloužila také menší fontána a akvárium. Druhé a třetí patro směrem do ulice zaujímaly luxusní byty, dvorní

Obr. 8. Praha 1-Nové Město, obchodní dům U Nováků, půdorysné plány přízemí, druhého a čtvrtého patra (převzato ze sine 1905b, 7; reprofoto archiv autorky, 2016).

⁴ Baroko bylo rehabilitováno jako sloh až v 80. letech 19. stol. a významnou postavou, která podala novou kladnou interpretaci baroka, byl významný rakouský historik Adalbert Ilg, v českém prostředí se pak barokní architekturou začal zabývat především Karel Boromejský Mádl (HORÝNA 2001, 178).

Obr. 9. Praha 1-Nové Město, obchodní dům U Nováků, prodejní dvorana (sine 1904, 3; reprofoto archiv autorky, 2016).

Obr. 10. Praha 1-Nové Město, obchodní dům U Nováků, prodejní dvorana (převzato ze sine 1905b, tabulka č. 9, reprofoto archiv autorky, 2016).

v dobovém tisku se dovídáme, že po vstupu do zádveří po stranách s výkladci se návštěvník ocitl v přízemí s prodejem všemožného textilního zboží. Ve středu byla dvorana s mramorovým schodištěm vedoucím až do druhého patra s horním prosvětlením. Po stranách dvorany byla pak galerie nesená železnými sloupy zdobenými mramorem s hlavicemi, které sloužily i jako nosiče pro elektrické a plynové osvětlení. Přízemí bylo s prvním patrem spojeno celkem čtyřmi schodišti, z toho dvě byla železná s mramorovými stupni a dvě žulová zajišťující běžnou obchodní komunikaci. Pilíře byly z leštěné červené a zelené žuly, měly zlacené hlavice a zlacené zde byly i výkladce, vše doplňovaly bohaté štuky i tepání a konečně pozornost přitahovala i mozaika na průčelí – co do velikosti i provedení jedna z prvních svého druhu v Praze (RUTH 1904, 1120–1123).

část pak náležela skladům a kancelářím, ale byly zde i sály pro občasné výstavy a kromě toho zde měl svůj chromotypografický ústav a tiskárnu Edvard Leschinger.

Stavbu provedla firma karlínského stavitele Matěje Blechy a železné prvky dodala firma Fanta a Jareš, na vnější výzdobě (obr. 11, 12) se pak asi nejvýznamněji podílel svou mozaikou malíř a grafik Jan Preisler. Ten také později, v letech 1908–1910, realizoval opět ve spolupráci s Osvaldem Polívkou mozaiku na fasádě Zemské banky království českého Na Příkopě čp. 857. Z hlediska prvotního uplatnění mozaiky je však významnější protější budova Zemské obchodní banky Na Příkopech čp. 858 z let 1894–1896. Architekt Polívka tu totiž poprvé v Praze vymezil prostor na průčelí pro mozaiku, a to v lunetách korunní římsy (návrh Mikoláš Aleš) a na atice (návrh Anna Suchardová). Jinak jde také o první samostatné dílo Osvalda Polívky a zároveň o jednu z posledních významnějších staveb v Praze ještě s neorenesanční fasádou (BAŤKOVÁ 1998, 480).

Interiér staršího obchodního domu U Nováků patřil díky své nádherné úpravě a vnitřnímu zařízení mezi ojedinělé stavby svého druhu nejen u nás, ale i v Rakousku-Uhersku. Z popisů

Josef Novák zemřel 31. srpna 1906, pohřben je na Olšanských hřbitovech (obr. 13).⁵ Jeho syn Josef Novák (*30. května 1892 – †24. 12. 1936) se oženil s Libuší, dcerou Cyrila Bartoňe z Dobenína, a tato druhá generace stála pak za další přestavbou a především dostavbou druhé části paláce U Nováků. Historie mladší části paláce se začala odvíjet následujícím způsobem. Dům čp. 697 a 698 stojící na nároží ulic V Jámě a Vodíčkovy se ráno 25. března 1927 náhle zřítily. Již předtím zde však byly pozorovány podezřelé trhliny. Následovala kompletní demolice tohoto domu, na jehož místě spolu se zbořenými sousedními domy čp. 636, 634 a 697, 698 vznikla volná parcela o výměře téměř 6000 m². V roce 1927 získala zakladatelský obchodní dům čp. 699 snacha Josefa Nováka Libuše Nováková, která brzy dokoupila i sousední zbořené objekty směrem k ulici V Jámě, takže v letech 1927–1929 mohla být zahájena druhá etapa výstavby novější části domu U Nováků, jejímž projektantem byl opět Osvald Polívka, který zde již uplatnil dojmy ze studijní cesty do USA.⁶ Stylově proto již tato druhá stavba palácového komplexu U Nováků spadá do období pozdní moderny, což dokládá použití klasických článků podřízených již mo-

dernímu pojetí architektury, ale také uplatnění na pražské poměry vysoké věže ve střešní partii. Přestavba se však dotkla i staršího objektu, zejména v části parteru a prvního patra, kde byly na místě původní dvorany se schodištěm upraveny zcela nové pasáže s využitím tehdy nejmodernějších technologií a materiálů. Celek budov tak získal charakter moderního velkoměstského paláce s pasážemi (LUKEŠ/POŠVA 1988, 206). Funkční využití, které si vyžádala doba, však již mělo zcela jinou náplň v porovnání se svým starším sousedem. V suterénu se totiž měla provozovat i divadelní představení a tento záměr byl záhy realizován.

Obr. 11. Praha 1-Nové Město, obchodní dům U Nováků, náčrtek hlavního průčelí (převzato ze *sine* 1905b, tabulka č. 8; reprofoto archiv autorky, 2016).

Obr. 12. Praha 1-Nové Město, obchodní dům U Nováků, exteriér (*sine* 1905a, 31; reprofoto archiv autorky, 2016).

⁵ Hrob je umístěn na olšanském VI. hřbitově, oddělení 16, hrobka 14. Náhrobek navrhl arch. Osvald Polívka, sochařskou výzdobu provedl Hanuš Folkman, jako kameníci jsou jmenováni Bendelmayer a Červenka.

⁶ Osobní svědectví prof. Laueremanna, který patřil do užšího okruhu rodiny architekta O. Polívky (Archiv architektury Národního technického muzea, fond Laueremanna, Osvald Polívka, dsk. č. 20090123/02 Novostavba U Nováků 1927–1928, nepracováno).

Obr. 13. Hrobka rodiny Novákových na pražských Olšanských hřbitovech, VI. hřbitov, oddělení 16, hrobka 14. Autorem náhrobku je též arch. Osvald Polívka, sochy jsou dílem Hanuše Folkmana (foto A. Oplatková, 2015).

V letech 1929–1938 zde prožilo nejslavnější éru Osvobozené divadlo Voskovce a Wericha, později ho vystřídal Divadlo satiry, které v r. 1957 bylo přejmenováno na Divadlo ABC, fungující zde prakticky dodnes (KOVÁŘÍK 1980, 190). Stavbu nové části paláce U Nováků prováděl Ing. František Troníček, který využil písčitého podloží pro vytěžení a využití jako stavebního materiálu na výstavbu nového objektu. Po vytěžení vznikly velké prostory, které umožnily zbudování dvou suterénů (v plánech – „modráčích“ – značeno odspoda jako „sklepy“ a „souterain“) pro zřízení **divadla** s podkovovitým hledištěm o kapacitě zhruba 1000 osob a pódium situovaným dispozičně směrem k Vodičkově ulici. Kromě divadla zde fungovalo i varieté s oválným sálem odděleným od divadelního sálu restauračními prostory a přístupné pasáží v přízemí. Ta procházela napříč nárožní částí nového objektu od Vodičkovy ulice dále dvoranou a následně vestibulem navazujícím na vstupy ke schodištím sestupujícím do sálů níže. Kromě toho se tu nacházelo několik únikových bočních schodišť, dále výtah pater noster i další osobní i nákladní výtahy a nechyběly pochopitelně ani další obchodní plochy. První patro tvořily převážně obchodní prostory a dvorany a hned ve druhém, třetím a čtvrtém patře byly překvapivě situovány byty a do dvorní části pokoje a kanceláře. Čtvrté patro je pak na „modráčích“ řešeno nad zadní dvoranou pouze jako podstřešní prostor a směrem do Vodičkovy ulice jsou prostory bez specifikace, nad nimi pak bylo tzv. podstřeší s dalšími obchodními místnostmi, následuje půda s terasou dělenou pro pány a dámy a místnosti zvlášť pro pánský a dámský personál. Výše směrem k nároží celého bloku byly situovány věže. Na realizačních plánech jsou pak prostory podkroví řešeny jako kanceláře a ateliéry, příp. půda. Pro celý komplex paláce jsou nyní velmi typické spojující **pasáže** s navazujícími kavárnami, restauracemi i prodejny. U obou částí paláce U Nováků byla i přes odlišnou dobu vzniku zachována táž preference funkčního uspořádání kombinujícího obchod s obytnou částí ve vyšších patrech a případně ještě ateliéry zcela v podkroví či společensko-zábavní prostory v suterénu. Ve starší části bylo přízemí původně plně obsazeno obchodními prostory a komunikacemi včetně schodiště a slavnostních reprezentativních prostor – sálu, ve druhém patře už se objevuje v části směrem do ulice byt majitele s několika salony a pokoji, stejně tak je tomu i ve třetím patře a čtvrtém patře a v části podkroví nalezneme opět ateliér, příp. sklady, prádelnu, ale i menší pokoj pro služebnou. V přízemí mladší rohové části paláce u Nováků byly vždy výhradně veřejné prostory, pasáže a obchody, v patře byl pak do dvorní části situovaný byt, ale spíše menšího rázu. Ve třetím patře se původně nacházelo již několik na svou dobu luxusních bytů stejně jako ve čtvrtém patře, v podkroví byl dán prostor pro kanceláře a ateliér. Ve druhém podkroví novější stavby paláce se pak nacházel v meziválečném období funkční sál a prostory gymnastické školy navazující na střešní terasy.

Architektonický rozbor – exteriér

Historicky starší část palácového komplexu U Nováků má pětitraktovou dispozici hloubkově orientovanou vůči Vodičkově ulici, do níž se obrací čtyřpatrovou, v přízemí a prvním patře osmiosou fasádou, nad níž následuje ve druhém až čtvrtém patře čtrnáct okenních os a celé průčelí zakončuje střešní mansarda. Čtrnáctiosé průčelí vertikálně rytmizují po stranách dva mírně vystupující rizality o třech okenních osách, přičemž střední osu těchto rizalitů tvoří ve druhém a třetím patře probíhající arkýř. Přejít od plasticky utvářených nároží k plošně pojatému středu fasády tvoří partie se dvěma páry okenních os zasazených do bohatého plastického štukového rámce

s nárožní rustikou a vegetabilně zdobenými suprafenestrami. Uprostřed pak vyniká již zmíněná čtyřosá fasáda s mozaikou a jen lehce naznačenými šambránami a suprafenestrami. Horizontálně je průčelí utvářeno taktéž ze tří částí. Nejnížší dvě podlaží s výkladci obchodní části a domovními vstupy (obr. 14, 15) pak tvoří mohutný základ celého domu a dojem báze je pak v této části ještě umocněn

Obr. 14. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Markýza nad hlavním vchodem (foto M. Kracík, 2016).

použitím žulového zeleného a červeného obkladu. Ve středních osmi osách pak následuje průběžný balkon, nad nímž se vypínají tři podlaží zakončená výrazně vysazenou korunní římsou zdůrazněnou ještě ve středních čtyřech osách balkonem terasy dosahujícím již do partie střechy. Mansardová střecha je po stranách sevřena nárožními štíty, které zároveň dotvářejí vrcholy tříosých postranních rizalitů. Štíty mají tvar proložené frontonu nad trojdielným oknem a ukončeny jsou vázami. Střední část střechy je pak tvořena prosklenou střechou ateliéru s již zmíněnou předsazenou terasou. Celek průčelí pak dekorativně doplňují zábradlí jednotlivých menších balkonů umístěných na vrcholy arkýřů, do štítů, ale i ve čtvrtém patře po stranách střední části s **mozaikou Slavnost jara** (BAŤKOVÁ 1998, 410). Podle Antonína Matějčka mozaika však zdaleka neodpovídala původní představě a návrhům Jana Preislera. Svou roli tu zřejmě sehrály nejen

Obr. 15. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Vstupní portál s markýzou (foto M. Kracík, 2016).

limity technického provedení mozaiky, ale i architektura průčelí s okenními otvory, kterým musel být podřízen výjev a celá kompozice obrazu.⁷ Preisler zde využil širšího středu druhého a třetího patra k ústřednímu výjevu s postavou Jara rozsévajícího květy, níže pak tančí jinoši a dívky na rozkvetlém palouku v jarním opojení. V obou bočních polích jsou alegorie textilního průmyslu a obchodu zastoupené přadlenou, ovčákem, tkalcem a obchodníkem v národních a historických krojích. Celek výjevu má formálně spojit krajina a stromové na pozadí.

Interiér

Přízemí a patro secesního domu je poznamenáno mnoha úpravami, takže se nedochovalo v původním vzhledu s působivou dvoranou a dvouramenným schodištěm. Průjezd secesního domu, do něhož vstoupíme secesními výplňovými dveřmi, je členěn po pravé straně slepými arkádami, vlevo jsou výkladce a vstup na hlavní schodiště (obr. 16). Klenby jsou zde křížové a valené s trojúhelnými výsečemi. V chodbě napravo od hlavního vstupu je vstup do prodejní místnosti, která si uchovala původní rozvrh pěti hloubkových traktů, na přízední pilíře tu nasedají nosné traverzy ve středu podchycené ještě čtyřmi pravouhlými pilíři. V šesté ose průčelí lze vstoupit do

⁷ Úkolu na vypracování kartonu pro mozaiku se ujal Jan Preisler roku 1901. Patrně tu hrála roli i stránka hmotového zabezpečení, Preisler se zde totiž musel vypořádat s problémem roztržitosti plochy dané otvory v uliční fasádě, takže nebylo možné zcela uplatnit zamýšlenou figurální kompozici. Preisler se tu musel nakonec smířit s tím, že jde spíše o realizaci dekorativního rázu, takže jakékoli snahy o naplnění schématu životem promyšlených a studovaných postav a tvarů, jak je patrné na jeho akvarelových skicách a následně na barevném návrhu (olej) ve světlých a lehkých tónech s chvějícím se světlem a impresionisticky kladenými tóny jarního ovzduší, byly nakonec zbytečné. Údajně nebyla spokojenost ani s úrovní zhotovitele, tedy firmy Neuhauser z Innsbrucku, „jejíž dosavadní práce v Praze nebudila velkých nadějí...“ (MATĚJČEK 1950, 57).

Obr. 16. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Detail bočního schodiště vedoucího k bytům ve vyšších patrech (foto autorka, 2016).

Obr. 17. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Byt majitele – salon ve druhém patře s okny do ulice (foto autorka, 2016).

Obr. 18. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Byt majitele – salon v patře (foto autorka, 2016).

chodby, která však již pozbyla původního charakteru, na přízedních pilířích jsou stropy s rovnými překlady, v prodloužení vstupní chodby stoupá do prvního patra visuté schodiště. V prvním patře se nachází místnost na šířku pěti okenních os (obr. 17, 18), dělená svazkovými pilíři s rovnými překlady a obložená dřevěným deštěním stěn a kazetovým stropem s profilací a intarsii ve

stylu severské neorenesance. Stylově tomu odpovídá i vsazení oken v původním bytě majitele směrem do ulice se skly členěnými olověnými lištami do čtvercových, obdélníkových nebo kosočtvercových polí se středovými vitrajemi s heraldickými, numismatickými a figurálními motivy (obr. 19). Ve vedlejším salonu je štuková výzdoba v neoklasicizujícím duchu nesená v jemných tónech světle zelené a šedé (obr. 20, 21).

V prodloužení schodiště přístupného z Vodičkovy ulice byl dodatečně zřízen vstup do sálu varié v podzemí pozdější dostavby paláce. Přízemí přístavby je pak protkáno sítí pasáží, které zasáhly i do partie secesního domu, např. v chodbě zaklenuté valenou segmentovou klenbou s železobetonovou konstrukcí s výplní z luxferů. Sklepy secesního domu mají dvě úrovně, zaklenuty jsou valenou segmentovou klenbou (ROBOVÁ 1995, 20n).

Obr. 19. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Detail zasklení oken do Vodičkovy ulice (foto autorka, 2016).

Obr. 20. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Byt majitele – salon (foto autorka, 2016).

Obr. 21a, b. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Byt majitele – detail štukatérské výzdoby (foto autorka, 2016).

Závěrečné hodnocení

Dnes spojuje palác U Nováků vlastně čtyřnásobné funkční využití, jednak jsou zde **kanceláře** a v návaznosti na prvotní historický záměr nadále i **obchody**, i když již bez propojení s původní monumentální dvoranou a schodištěm. Dále se v komplexu paláce nacházejí **byty** a v jeho novější části pak i **divadlo**.

Po architektonické stránce lze starší část paláce U Nováků zařadit mezi nejvýznamnější pražské obchodní domy z přelomu 19. a 20. století, protože se zde projevil jak nový názor na funkční, tak stylově nové architektonické prvky a podobně jako u Peterkova domu (1899–1900) od Jana Kotěry se i zde objevily národní motivy. Novákův obchodní dům architekta Osvalda Polívky nebyl tak novátorský ve sledování moderních trendů tehdejší evropské architektury, a to jak v oblasti konstrukčních řešení, tak i s ohledem na přetrvávající vztah k historické architektuře v oblasti tva-

Obr. 22. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Pohled na fasádu (foto M. Kracík, 2016).

rosloví (např. vertikální pásy rustiky fasády U Nováků) – na rozdíl od díla jeho kolegy Jana Kotěry. Ale i Polívka řešil stavbu obchodního domu ve Vodičkově ulici svým způsobem nově. Uplatňuje tu totiž v exteriéru i v interiéru železo, které doplňuje architektonickou dekorací plně podřízenou secesnímu dekorativismu (obr. 14). Například tektonické články skeletu v sobě zahrnují přírodní motivy: od motýlích křídel přes výhonky rostlin až po ztvárnění plazů a dalších živočichů. Vrcholem této koncepce výzdoby vycházející z představy budoucnosti jako místa rajskeho života je pak **mozaika** zobrazující společnost v přírodě (VLČEK 1986, 109–110). Mozaika jako výtvarný druh obohacující architekturu o barevnost a novou symboliku je v kontextu pražské secese velmi důležitým prvkem a neméně důležitý je i fakt, že ji v roce 1896 poprvé v Praze uplatnil i sám Osvald Polívka, a to na fasádě bývalé Zemské banky Na Příkopě čp. 858 (BAŤKOVÁ 1998, 480). Jinak však obecně vzato nedošlo ve výzdobě domu k překročení dosud živoucího dualismu historizující architektury, který v sobě slučuje jak zdobnost, tak funkčnost. Přesto bylo na reprezentativní fasádě domu U Nováků dosaženo vysokého stupně elegance velkoměstského charakteru, i když jen na povrchu konstrukcí (WITTLICH 1982, 237). Jednoznačným přínosem tohoto paláce nejen v rámci Nového Města bylo také uplatnění uměleckého řemesla a výtvarné výzdoby na vynikající úrovni – dekorativní prvky (obr. 22, 23), navíc vitraje, mozaiky, kovové výplně, ale i štukovou dekoraci si Polívka často navrhoval sám, čímž se ještě více zvyšuje jeho přínos tehdejší pražské

architektuře. Architekt Polívka disponoval obrovskou fantazií a schopností kombinovat různé motivy z různých inspirativních zdrojů na jednotlivých průčelích, ale ojedinělá byla i jeho velkorysá pojetí dispozičních řešení (LUKEŠ 1998, 134). Přestože dnes již kvůli nejruznějším úpravám interiéru tyto dispoziční kvality nemůžeme ocenit a zachované zdobné průčelí se spoustou pozoruhodných detailů dnes již v rušné ulici také patřičně nevnímáme, podařilo se Osvaldu Polívce v domě U Nováků ve výsledku vytvořit ojedinělý „Gesamtkunstwerk“, v kategorii obchodního domu v Praze jistě jeden z nejhezčích. Osvald Polívka se tedy při projektování domu U Nováků projevil jako velmi talentovaný architekt. O jeho všeobecném tvůrčím nadání tedy zajisté nemůže být pochyb a svědčí o tom mj. i fakt, že ho jako architekta uznávala i mladá generace avantgardních tvůrců.⁸

Obr. 22. Praha 1-Nové Město, Vodičkova 28, 30, palác U Nováků, čp. 699. Začlenění do uliční fronty (foto M. Kracík, 2016).

PRAMENY

NTM Polívka — Archiv architektury Národního technického muzea, fond Lauermann, Osvald Polívka, dsk. č. 20090123/02 Novostavba U Nováků (1927–1928), nezpracováno.

LITERATURA

sine 1904 — *sine*: Nový obchodní palác firmy J. Novák v Praze. Obchodní svět 3, č. 1, 11. ledna 1904, 1–3.

sine 1905a — *sine*: Pražský Bon Marché. Obchodní svět 4, č. 5, 6. března 1905, 31–36.

sine 1905b — *sine*: Obchodní dům firmy „J. Novák“ v Praze–II. č. 699 ve Vodičkově ulici. Architektonický obzor 4, 1905/2–3, 7, 8, 11; tabulka č. 8 a 9.

BAŤKOVÁ 1998 — Růžena BAŤKOVÁ ET AL.: Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998.

BEČKOVÁ 1998 — Kateřina BEČKOVÁ: Nové Město. Praha 1998.

FREI 1997 — Helmut FREI: Tempel der Kauflust. Leipzig 1997.

HORYNA 2001 — Mojmír HORYNA: Architektura přísného a pozdního historismu. In.: Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890. Díl III/2. Naděžda Blažíčková-Horová / Taťána Petrasová / Helena Lorenzová (eds), Praha 2001, 178.

⁸ O tomto uznání se můžeme přesvědčit v nekrologu, který v časopise Stavba uveřejnil architekt Bohumír KOZÁK (1930–31, 151): „Moderní architektura dovede spravedlivě ocenit jeho (Polívkovy – pozn. red.) hluboké znalosti konstrukcí a technologie řemesel, v nichž v době vrcholu své činnosti neměl rovná.“

- HRUBEŠ/HRUBEŠOVÁ 2000 — Josef HRUBEŠ / Eva HRUBEŠOVÁ: Pražské domy vyprávějí VI. Praha 2000.
- JANKOVÁ 1983 — Yveta JANKOVÁ: Palác Lucerna. Staletá Praha 13, 1983, 133–145.
- KORTZ 1906 — Paul KORTZ: Wien am Anfang des 20. Jahrhunderts. 2. Bd. Wien 1906.
- KOVÁŘÍK 1980 — Vladimír KOVÁŘÍK: Literární toulky Prahou. Praha 1980.
- KOZÁK 1930–31 — Bohumír KOZÁK: Architekt Osvald Polívka zemřel (nekrolog). Stavba 9, 1930–1931/9, 151.
- LANCINGER 1990 — Lubomír LANCINGER: Vodičkova 699/II. Stavebně historický průzkum Prahy, strojopis SÚRPMO, Praha 1990. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP PR.
- LUKEŠ 1998 — Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách. In: Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938. Díl IV/1. Helena Lorenzová / Taťána Petrasová / Rostislav Švácha / Marie Platovská et al. (eds), Praha 1998, 127–153.
- LUKEŠ/POŠVA 1988 — Zdeněk LUKEŠ / Rudolf POŠVA: Neznámý Osvald Polívka. Staletá Praha 18, 1988, 193–206.
- MATĚJČEK 1950 — Antonín MATĚJČEK: Jan Preisler. Praha 1950.
- POCHE 2001 — Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem. Praha 2001.
- PROKOP 1994 — Ursula PROKOP: Aufbruch zur Metropole. Wien 1994.
- ROBOVÁ 1995 — Dita ROBOVÁ: Praha – blok č. 1079. Historicko-architektonické zhodnocení (= pasportizace SÚRPMO), Praha 1995. Uloženo: referát plánové a grafické dokumentace generálního ředitelství NPÚ.
- RUTH 1904 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl III. Praha 1904.
- SAUTNER 2006 — Katharina SAUTNER: Fellner und Helmer abseits der Illusion. Diplomarbeit. Technische Universität Wien, 2006.
- VLČEK 1986 — Tomáš VLČEK: Praha 1900: studie k dějinám kultury a umění Prahy v letech 1890–1914. Praha 1986.
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004.
- WITTLICH 1982 — Petr WITTLICH: Česká secese. Praha 1982.

SUMMARY

The Prague palace complex U Nováků belongs to significant features within the modern development at the historic area of the New Town. This excellent work of Osvald Polívka, a Bohemian architect of historicism and Art Nouveau style, originated in two building phases. The Art Nouveau part of the palace, described in this article, is currently remarkable mainly for its decorative façade on Vodičkova Street. A wide variety of arts and crafts has been applied here, perhaps most noticeable is the mosaic covering several floors, designed in sketches and cardboards by Jan Preisler. Generally the palace decoration is considered a typical example of Prague Art Nouveau. Also the original arrangement of the interior was of high quality, mainly the vestibule with monumental double wing staircase and a gallery in the central part of the original department store U Nováků. However the original disposition vanished during general alteration and completion of the second part of the palace in the 1920s. The Prague department store U Nováků was also one of the earliest department stores in Bohemia (next to the Haas department store Na Příkopech from the 1860s). In this respect therefore, Prague did not lag behind the world, mainly Paris, where department stores had been constructed since the 1850s. The building of the former department store U Nováků can rightfully be considered one of very successful realisations of the Art Nouveau style at the early 1920s, not only in the centre of Prague, but in the Czech Republic as a whole.

Fig. 1. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, No. 699. Current state of the façade (photo M. Kracik, 2016).

Fig. 2. Berlin, Leipziger Straße 46–49, Dönhoffplatz, department store Tietz, demolished during the WWII in 1945 (copied from FREI 1997, 81).

Fig. 3. Vienna, the former department store Gerngroß after the project of Ferdinand Fellner the youngest. View into the interior of the main vestibule with the staircase (copied from KORTZ 1906, 369).

Fig. 4. Vienna, the former department store Gerngroß after the project of Ferdinand Fellner the youngest. View onto the main façade to the Mariahilferstraße (copied from KORTZ 1906, 368).

Fig. 5. Vienna, the former department store Gerngroß after the project of Ferdinand Fellner the youngest. Plan of the first floor (copied from KORTZ 1906, 368).

Fig. 6. Josef Novák, founder and director of the firm J. Novák in Prague. Photograph from the cover page of the journal The Commercial World from the 11th January 1904 (copied from *sine* 1904, 1; reprophoto archive of the author, 2016).

Fig. 7. Prague 1-New Town, Vodičkova 699-II, original brewery and restaurant U Štajgrů in 1900, later demolished (copied from BEČKOVÁ 1998, 167; original in Prague City Archives, fond Collection of Photographs, sign. V 48/44).

Fig. 8. Prague 1-New Town, department store U Nováků, plans of the groundfloor, the second and fourth floor (copied from *sine* 1905b, 7; reprophoto archive of the author, 2016).

Fig. 9. Prague 1-New Town, department store U Nováků, the shopping vestibule (*sine* 1904; reprophoto archive of the author, 2016).

Fig. 10. Prague 1-New Town, department store U Nováků, the shopping vestibule (copied from *sine* 1905b; Table 9, reprophoto archive of the author, 2016).

Fig. 11. Prague 1-New Town, department store U Nováků, drawing of the main facade (copied from *sine* 1905b; Table 8, reprophoto archive of the author, 2016).

Fig. 12. Prague 1-New Town, department store U Nováků, exterior (*sine* 1905a, 31; reprophoto archive of the author, 2016).

Obr. 13. The tomb of Novak's family in the Olšany cemeteries in Prague, cemetery VI, dept. 16, tomb 14. The mason of the tombstone is Osvald Polívka and statues are by Hanuš Folkman (photo A. Oplatková, 2015).

Fig. 14. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků. Marquee above the main entrance (photo M. Kracík, 2016).

Fig. 15. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. The entrance with a marquee (photo M. Kracík, 2016).

Fig. 16. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Detail of the side staircase leading to the flats on the higher floors (photo author, 2016).

Fig. 17. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Flat of the owner – saloon on the second floor with windows into the street (photo author, 2016).

Fig. 18. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Flat of the owner – saloon on the second floor (photo author, 2016).

Fig. 19. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Detail of the window glazing towards the Vodičkova Street (photo author, 2016).

Fig. 20. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Flat of the owner – the saloon (photo author, 2016).

Fig. 21a, b. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Flat of the owner – detail of the plaster decoration (photo author, 2016).

Fig. 22. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. View of the facade (photo M. Kracík, 2016).

Fig. 23. Prague 1-New Town, Vodičkova 28, 30, palace U Nováků, Nr. 699. Position in the street line (photo M. Kracík, 2016).

Translated by Patrick and Linda Foster

Mgr. Dana LINHARTOVÁ, Ph.D.
památkář, územní garant
NPÚ ÚOP SČ v Praze
linhartova.dana@npu.cz